

Hỗ trợ phát triển tài sản trí tuệ ở Thanh Hóa - MỘT VÀI ĐỀ XUẤT TỪ THỰC TIỄN

TS Nguyễn Ngọc Túy

Phó Giám đốc Sở KH&CN Thanh Hóa

Thanh Hóa là tỉnh có nhiều sản phẩm đặc sản giá trị kinh tế cao, đặc biệt là các sản phẩm nông nghiệp, tiểu thủ công nghiệp gắn liền với các vùng địa lý. Để nâng cao chất lượng, khả năng cạnh tranh của sản phẩm trên thị trường, đem lại lợi nhuận cao cho người sản xuất, trong những năm qua Sở Khoa học và Công nghệ (KH&CN) Thanh Hóa đã hỗ trợ tạo lập và phát triển thành công nhiều tài sản trí tuệ là các sản phẩm thế mạnh ở địa phương. Bài viết chia sẻ những kết quả nổi bật cùng một số đề xuất đối với hoạt động này trong thời gian tới.

Công tác hỗ trợ và phát triển tài sản trí tuệ ở Thanh Hóa

Chương trình hỗ trợ phát triển tài sản trí tuệ tỉnh Thanh Hóa giai đoạn 2012-2015 được ban hành theo Quyết định số 3404/QĐ-UBND ngày 16/10/2012 của Chủ tịch UBND tỉnh Thanh Hóa. Qua hơn 3 năm triển khai thực hiện (từ tháng 10/2012 đến tháng 12/2015), Chương trình đã góp phần gia tăng số lượng đơn đăng ký xác lập quyền sở hữu công nghiệp trên địa bàn tỉnh; hỗ trợ tạo lập, quản lý và phát triển 11 sản phẩm đặc sản địa phương (2 chỉ dẫn địa lý, 4 nhãn hiệu tập thể; 5 nhãn hiệu chứng nhận); hỗ trợ ứng dụng 1 giải pháp hữu ích để sản xuất gạch không nung từ bột đá phế thải; hỗ trợ thành lập 5 Hội để quản lý tài sản trí tuệ cộng đồng; tập huấn về sở hữu trí tuệ cho hơn 200 lượt người... Dưới đây là một số sản phẩm truyền thống đặc trưng của tỉnh đã được hỗ trợ tạo lập, quản lý và phát triển tốt:

“*Bưởi Luận Văn*” là sản phẩm gắn liền với khu di tích lịch sử Lam Kinh (xã Lam Sơn, huyện Thọ Xuân). Năm 1418-1428, trong cuộc khởi nghĩa Lam Sơn đánh đuổi giặc Minh, vua Lê Thái Tổ đã đóng quân tại đây và lấy tên làng Luận Văn (xã

Đặc sản bưởi tiến vua của làng Luận Văn (Thanh Hóa)

Thọ Xương, huyện Thọ Xuân) đặt cho sản phẩm bưởi của làng. Từ đó, hàng năm người dân địa phương chọn bưởi Luận Văn làm sản phẩm tiến vua. Bưởi Luận Văn rất được ưa chuộng trên thị trường, nhất là vào các dịp ngày rằm, mừng một, và đặc biệt là trong dịp Tết Nguyên Đán do bưởi có màu đỏ, mùi thơm đặc trưng không giống bất kỳ loại bưởi nào khác; đồng thời có thể neo trái trên cây đến dịp Tết Nguyên Đán dù bưởi chín từ tháng 9-10 âm lịch. Nhận thấy rõ giá trị của đặc sản này, Trung tâm Nghiên cứu và phát triển

hệ thống nông nghiệp (Viện Khoa học nông nghiệp Việt Nam) cùng Sở KH&CN Thanh Hóa đã đề nghị và được Cục Sở hữu trí tuệ cấp Giấy chứng nhận đăng ký chỉ dẫn địa lý cho sản phẩm bưởi Luận Văn. Nhờ được bảo hộ thương hiệu nên danh tiếng của bưởi Luận Văn không ngừng lan tỏa, khoảng 2 năm trở lại đây, nhu cầu trên thị trường về loại bưởi này tăng cao, giúp giá bán tăng gần gấp đôi, cao hơn hẳn so với sản phẩm cùng loại không được bảo hộ.

“*Nước mắm Khúc Phụ*” được

chiết xuất từ cốt cá cơm và cá nục, mang đậm hương vị của biển và nét đặc trưng rất riêng của vùng biển Hoàng Hóa (Thanh Hóa). Nghề làm nước mắm ở Khúc Phụ ra đời từ cuối thế kỷ XVII do thương gia Cao Văn Điển, ở Đức Thọ, Hà Tĩnh truyền tới; sản phẩm nổi tiếng từ nhiều đời nay, được phân phối rộng khắp các tỉnh phía Bắc. Việc xây dựng thành công nhãn hiệu tập thể cho sản phẩm “Nước mắm Khúc Phụ” không chỉ gìn giữ và nâng cao giá trị sản phẩm, mà còn giúp chuyển đổi sang mô hình sản xuất hàng hóa tập trung, góp phần nâng cao thu nhập cho số đông người lao động ở địa phương. Hiện nay, ở xã Hoàng Phụ, huyện Hoàng Hóa (chủ yếu là 3 thôn Bắc Sơn, Hợp Tân và Hồng Kỳ) có khoảng 1.000 hộ chế biến và kinh doanh nước mắm, với sự tham gia của gần 1.500 lao động, riêng thôn Bắc Sơn có tới 450/600 hộ tham gia làm nghề. Thu nhập trung bình ở các thôn này khoảng 7 triệu đồng/người/năm, cao gần gấp đôi so với các thôn khác. Mỗi năm, ở đây sản xuất khoảng 15 đến 18 triệu lít nước mắm các loại, giá trị đạt 20-23 tỷ đồng, chiếm 35% tổng giá trị sản xuất của địa phương. Việc nước mắm Khúc Phụ được Cục Sở hữu trí tuệ (Bộ KH&CN) cấp nhãn hiệu tập thể đã tạo ra một thương hiệu mới đầy sức sống, trở thành lựa chọn tin cậy cho người tiêu dùng, nên nhiều đại lý trong và ngoài tỉnh đã chủ động đặt vấn đề hợp tác phân phối sản phẩm, giúp thị trường không ngừng được mở rộng.

“Bánh gai Tứ Trụ” là sản phẩm lâu đời của làng Mía, xã Thọ Diên, huyện Thọ Xuân, Thanh Hóa. Từ thế kỷ thứ XV, người dân làng Mía đã làm “bánh gai Tứ Trụ” để cúng giỗ Lê Lợi, Lê Lai và ông bà tổ tiên và các dịp lễ hội. Dần dần, nghề làm bánh gai được phổ biến ra các làng khác trong xã Thọ Diên, trở thành đặc sản nổi tiếng ở xứ Thanh, cũng

Chè lam Phủ Quảng

như trên cả nước. Mùi thơm của lá chuối khô quyện với bột nếp, lá gai, đậu xanh, dừa tươi, cùng bí quyết làm bánh hàng trăm năm tạo nên hương vị đặc trưng riêng, rất lôi cuốn của bánh gai Tứ Trụ. Sản phẩm này cùng với chè Sánh, chè Lược và cá rô Đầm Sét đã tạo nên thương hiệu cho vùng đất Thọ Xuân, là món quà không thể thiếu khi du khách đến thăm khu Di tích lịch sử Lam Kinh. Vì vậy, việc đăng ký bảo hộ nhãn hiệu tập thể “Bánh gai Tứ Trụ” không chỉ góp phần giữ gìn và phát triển thương hiệu cho đặc sản địa phương, mà còn giúp nhiều người dân ở Thọ Diên xóa nghèo, nhiều hộ vươn lên làm giàu từ chính hương vị đậm đà bản sắc quê hương, bản sắc dân tộc.

“Chè lam Phủ Quảng” là sản phẩm đặc trưng của vùng trung du tỉnh Thanh Hóa, trong đó huyện Vĩnh Lộc là trung tâm. Vào thời hoàng kim nhất - những năm 80 của thế kỷ XX, chè lam Phủ Quảng “ra Bắc vào Nam”, trở thành hàng hóa được nhiều người ưa chuộng, giúp nhiều hộ gia đình làm nghề trở nên giàu có. Khi Thành nhà Hồ được UNESCO công nhận là Di sản văn hóa thế giới (năm 2011), một trong những việc cần làm để phát triển du lịch của vùng là phải xây dựng và phát triển những sản phẩm du lịch đặc trưng phục vụ du khách. Trên cơ sở đó, huyện Vĩnh Lộc đã phối hợp với Sở KH&CN Thanh Hóa triển khai

thực hiện dự án “Xây dựng, quản lý và phát triển nhãn hiệu chứng nhận Chè lam Phủ Quảng cho sản phẩm chè lam huyện Vĩnh Lộc, tỉnh Thanh Hóa”. Nhờ sự pha chế theo tỷ lệ phù hợp các nguyên liệu nếp cái hoa vàng, mật mía, lạc nhân, gừng tươi, mạch nha và một số gia vị theo bí quyết gia truyền, chè lam Phủ Quảng có mùi thơm của lạc, bột nếp cái hoa vàng, vị gừng tươi... hòa quyện với nhau, tạo thành nét đặc trưng rất riêng mà những sản phẩm cùng loại không có được. Được xây dựng nhãn hiệu chứng nhận, Chè lam Phủ Quảng sẽ ngày càng được nhiều người biết đến khi có trong danh sách 50 quà tặng đặc sản Việt Nam.

“Tơ Hồng Đô” (xã Thiệu Đô, huyện Thiệu Hóa) từng dặt nên thương hiệu cho cả một vùng đất ở xứ Thanh. Từ trước năm 1945, nghề trồng dâu nuôi tằm, ương tơ, dệt nhiều... ở Hồng Đô đã phát triển thành làng nghề truyền thống. Cùng với lụa Hà Đông, tơ Nam Định... nhiều Hồng Đô nổi tiếng khắp cả nước nhờ những bí quyết nghề đặc trưng. Tuy nhiên, do đầu ra của sản phẩm không ổn định nên có thời điểm nghề này tưởng chừng bị mai một. Trước tình hình đó, được sự hỗ trợ của Sở KH&CN Thanh Hóa, UBND huyện Thiệu Hóa đã tổ chức thực hiện thành công dự án “Xây dựng, quản lý và phát triển nhãn hiệu tập thể tơ Hồng Đô cho sản phẩm

tơ truyền thống xã Thiệu Đô”. Việc xây dựng và phát triển thương hiệu tơ Hồng Đô không những tạo được đầu ra ổn định cho sản phẩm, tăng sức cạnh tranh trên thị trường, mà còn giải quyết việc làm cho khoảng 3.000 lao động nhàn rỗi, mang lại giá trị kinh tế cao cho người dân, góp phần gìn giữ và phát triển nghề truyền thống ở địa phương. Về hiệu quả của dự án, xã Thiệu Đô hiện có gần 200 hộ tham gia trồng dâu, nuôi tằm, ươm tơ, dệt nhiều; nhờ chuyển sang trồng giống dâu mới (VH 15, GQ 2), nên gần 20 ha dâu của xã ít bị sâu bệnh, giảm bớt chi phí chăm sóc, và năng suất tăng gấp 3 lần. Nếu như trước đây, thu nhập bình quân 1 hộ chỉ từ 15-20 triệu đồng/năm, thì nay đã tăng lên 70-80 triệu đồng/năm.

Ngoài ra, còn có nhiều sản phẩm đặc sản khác được bảo hộ như: “Nước mắm Do Xuyên - Ba Làng”; “Nón lá Trường Giang”; “Rượu làng Quảng”; “Quế ngọc Thường Xuân”; “Mắm tép Hà Yên”; “Tương làng Ái”... đã góp phần bảo tồn và phát triển các nghề truyền thống, giúp nâng cao sức cạnh tranh cho sản phẩm đặc thù của địa phương, tạo điều kiện cho người dân thoát nghèo và vươn lên làm giàu trên chính mảnh đất quê hương mình.

Một số đề xuất

Với sự nỗ lực của ngành KH&CN, sự hỗ trợ của tỉnh, Bộ KH&CN và quyết tâm của các địa phương, tổ chức, doanh nghiệp, đến nay Thanh Hóa đã được Cục Sở hữu trí tuệ (Bộ KH&CN) cấp văn bằng bảo hộ (chỉ dẫn địa lý, nhãn hiệu tập thể, nhãn hiệu chứng nhận) cho 13 sản phẩm đặc sản của tỉnh. Đối với Thanh Hóa, việc phát triển kinh tế nông nghiệp, tiểu thủ công nghiệp, dịch vụ du lịch là hướng đi chính. Để có đủ năng lực, trình độ và nâng cao vị thế của tỉnh trong quá trình hội nhập kinh tế quốc tế thì việc tiếp tục hỗ

trợ phát triển tài sản trí tuệ là một nhu cầu cấp thiết. Do đó, UBND tỉnh Thanh Hóa đã phê duyệt thực hiện Chương trình hỗ trợ phát triển tài sản trí tuệ tỉnh Thanh Hóa giai đoạn 2016-2020 (Quyết định số 4369/QĐ-UBND ngày 8/11/2016), với mục tiêu, đến năm 2020, hỗ trợ khai thác, áp dụng thực tiễn cho ít nhất 2 sáng chế/giải pháp hữu ích trên địa bàn tỉnh Thanh Hóa; hỗ trợ tạo lập, quản lý và phát triển quyền sở hữu trí tuệ cho ít nhất 15 sản phẩm đặc thù của địa phương, sản phẩm truyền thống mang địa danh; đảm bảo tất cả các sản phẩm hàng hóa, dịch vụ của tỉnh có nhu cầu đều được hỗ trợ đăng ký bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ; đáp ứng 100% tập thể, cá nhân có nhu cầu được tuyên truyền, tập huấn kiến thức về tạo lập, quản lý, bảo vệ và phát triển tài sản trí tuệ; đáp ứng 100% các sản phẩm truyền thống của địa phương đã được cấp văn bằng bảo hộ có nhu cầu đều được hỗ trợ để quảng bá, xúc tiến thương mại tại các kỳ hội chợ trong nước.

Chương trình sẽ tập trung hỗ trợ cho 5 nội dung chủ yếu sau: i) Tuyên truyền, đào tạo, nâng cao nhận thức và năng lực về sở hữu trí tuệ cho các tổ chức, cá nhân; ii) Hỗ trợ xác lập, quản lý, khai thác và phát triển tài sản trí tuệ cho các tổ chức, cá nhân trên địa bàn tỉnh Thanh Hóa; iii) Hỗ trợ ứng dụng các kết quả nghiên cứu khoa học, công nghệ và sáng kiến; iv) Khai thác thông tin về sở hữu trí tuệ phục vụ nghiên cứu, triển khai, sản xuất và kinh doanh; v) Tăng cường hiệu quả các hoạt động quản lý, thực thi quyền sở hữu trí tuệ và hợp tác về sở hữu trí tuệ. Để hoàn thành tốt các mục tiêu đề ra, chúng tôi xin đề xuất một số nội dung sau:

Về phía Bộ KH&CN, cần rà soát bổ sung hoàn thiện hệ thống văn bản chính sách, pháp luật tạo sự đồng bộ, khả thi, khuyến khích các tổ chức, cá nhân, doanh nghiệp

tích cực xây dựng và bảo hộ các tài sản trí tuệ của mình. Trong khuôn khổ Chương trình hỗ trợ phát triển tài sản trí tuệ giai đoạn 2016-2020 của Trung ương, cần tăng số lượng nhiệm vụ và kinh phí cho các địa phương, tránh đầu tư dàn trải, chia đều mà nên tập trung hỗ trợ cho các địa phương, hay các sản phẩm có nhiều lợi thế, để phát triển sản phẩm theo chuỗi giá trị.

Về phía UBND tỉnh Thanh Hóa, cần chỉ đạo các sở, ban, ngành, các cấp phối hợp, tạo điều kiện để Sở KH&CN triển khai thực hiện tốt Chương trình hỗ trợ phát triển tài sản trí tuệ tỉnh Thanh Hóa giai đoạn 2016-2020. Cụ thể: 1) Sở Tài chính thẩm định và trình UBND tỉnh phân bổ kinh phí sự nghiệp KH&CN cho Chương trình theo hướng ưu tiên và tăng dần hàng năm; 2) Sở Thông tin và Truyền thông và các cơ quan thông tấn báo, chí trên địa bàn tỉnh cần tăng cường phối hợp trong công tác thông tin, tuyên truyền kiến thức về sở hữu trí tuệ, tình hình triển khai và kết quả thực hiện của Chương trình; 3) Các sở, ban, ngành cấp tỉnh và các cơ quan, đơn vị có liên quan cần chủ động phối hợp với Sở KH&CN để xây dựng kế hoạch hàng năm, xác định nhiệm vụ và tổ chức triển khai thực hiện các nội dung công việc thuộc phạm vi, trách nhiệm của ngành, đơn vị mình; 4) UBND các huyện, thị xã, thành phố phối hợp tuyên truyền, vận động các tổ chức, cá nhân và doanh nghiệp trên địa bàn tích cực tham gia các hoạt động thuộc Chương trình, xây dựng kế hoạch cụ thể để triển khai tại địa phương mình. Đồng thời, cần rà soát, xác định danh mục các sản phẩm đặc sản, truyền thống, sản phẩm có thể mạnh để xây dựng, quảng bá và phát triển thương hiệu bền vững.